Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

NOV 2026

DE DIJKVERSTERKINGSKRANT

Editie 7 | rijkswaterstaat.nl/dijkversterkingmarken | facebook.com/dijkversterkingmarken | dijkversterkingmarken@rws.nl | 06 245 981 83

Foto: Drone Addicts

De puntjes op de dijk

In 2026 begonnen we met de 'afwerkfase'. En die loopt vooralsnog voorspoedig. We zijn op dit moment halverwege het werk. Voor de zomervakantie van 2027 verwachten we klaar te zijn met het dijkwerk buiten. Zodat iedereen weer kan genieten van het rondje Marken.

Verder in dit nummer:

Waterveiligheid betekent niet voor iedereen hetzelfde
Lees meer op pagina 2

Interview met steenzetter Serge Ligthart
Lees meer op pagina 3

Weerbericht

In november en december krijg je op Marken alles voorgeschoteld: frisse wind, buien, laagstaande zon en misschien zelfs een vleugje winter. Overdag ligt de gemiddelde temperatuur rond de 9 graden in november en 6 graden in december. De wind maakt het op de dijk vaak wat frisser dan de thermometer doet vermoeden. Maar met een warme jas en stevige schoenen is het kruinpad dan een prima plek om uit te waaien.

"Alle generaties komen samen op *onze* dijk."

Lees meer op pagina 4

Renovatie inlaat

De inlaat in de haven is onderdeel van de waterkering. Tijdens de werkzaamheden in de haven bleek de inlaat in slechtere staat dan eerder voorzien. Volgend jaar voor de zomervakantie gaan we de inlaat renoveren. We informeren aanwonenden en ondernemers tijdig over de aanpak en hinder.

Nu al weten wat er gaat gebeuren? Bezoek de bijeenkomst in Het Trefpunt: **maandag 23 november van 17.00 tot 19.00 uur** (zaal open om 16.45 uur).

Foto: Jan Pieter Schouten

We lopen op schema!

2026-2027

- [x] **Oeverzwaluwwand en vogelkijkhut geplaatst**
- [x] **Werkzaamheden steigers haven afgerond**
- [x] **Ringslangverblijven Westkade onder de dijk**
- [x] **Hele Westkade afgewerkt**
- [ ] Versterken en inrichten dijk bij Rozewerf
- [ ] Werkzaamheden bij vuurtoren
- [ ] Vervangen inlaat
- [ ] Zwemsteiger Rozewerf
- [ ] Toiletgebouw gereed
- [ ] Inrichten picknick-/barbecueplaats bij Bukdijk
- [ ] Terugplaatsen ijsbrekers
- [ ] Afwerken gehele Zuidkade

COLUMN

Medio 2027 zijn we klaar

Wie Marken binnenrijdt, ziet staan: 'gereed medio 2028'. Dat is en blijft ook de officiële einddatum van de dijkversterking Marken.

Maar zoals u bij de dijk kunt zien, schiet het werk buiten goed op. Natuurlijk hebben we tegenslagen gehad. Deze zomer maakte de hitte het soms lastig werken voor de stratenmakers en de andere vaklieden. Bovendien hebben we dit jaar last van de gevolgen van de lage waterstand, waardoor we alles op alles moeten zetten om klei en stortsteen - dat wordt aangevoerd via het water - op Marken te krijgen.

Allemaal problemen die onze aannemer gelukkig steeds weer goed kan oplossen. Bijvoorbeeld door deze zomer bij hitte vroeger te beginnen en te stoppen met werk. En dankzij de proefvakken konden we eerst oefenen met de samenwerking tussen de ploegen. Zo waren we goed voorbereid toen het echte werk begon. Daardoor loopt het werk nu 'als een trein'.

Als er geen gekke dingen gebeuren, zijn we voor de zomer van 2027 klaar met alle werkzaamheden aan de dijk. De hele Zuidkade en Westkade zien er dan zo uit als bij de haven. De rest van de periode tot medio 2028 gebruiken we dan voor afronding, onderhoud en een goede overdracht aan de beheerder. Dat laatste is natuurlijk heel belangrijk. Na de overdracht is het aan de beheerder om goed voor de dijk te zorgen, zodat hij ook over 50 jaar nog zo mooi en sterk is als wij hem achterlaten.

Hartelijke groet,
Jessica de Vries

Jessica de Vries is omgevingsmanager van Rijkswaterstaat. Zij is elke donderdagochtend op Marken voor vragen over de dijkversterking, samen met omgevingsmanager Naomi Pina van aannemer Combinatie Hof op Marken. Donderdagochtend, Havenbuurt 7a, tussen 10.00 en 12.00 uur.

Kunstwerk komt naar Marken

Terra Drok en haar kunstwerk over de beleving van waterveiligheid door Rijkswaterstaat én inwoners van Marken.

Foto: Miranda Koopman

Terra Drok is kunstenares én werkstudent bij Rijkswaterstaat. Die twee werelden bracht ze samen in een opdracht over de beleving van waterveiligheid op Marken. Wat begon als een onderzoek, groeide uit tot een kunstinstallatie waarin ze de blik van bewoners en van Rijkswaterstaat samenbrengt.

Terra deed haar afstudeeronderzoek bij Rijkswaterstaat naar de invloed van taal op het klimaatvraagstuk. Zo kwam ze binnen de organisatie in aanraking met de dijkversterking Marken. Ze sprak met projectteamleden van Rijkswaterstaat en voerde lange gesprekken met inwoners van Marken. Die verschillende perspectieven verwerkte ze vervolgens in een kunstinstallatie.

In de luwte van het woord

Het kunstwerk heet ‘In de luwte van het woord’. Het bestaat uit doorzichtige panelen die bezoekers over elkaar kunnen schuiven. Op de ene laag staan woorden die Terra uit gesprekken met het projectteam van Rijkswaterstaat haalde, zoals *risico’s, normen, vakmanschap, trots* en *zorg*. Op de andere laag staan woorden van Markers, zoals *geborgenheid*, *angst*, *verwondering*, *herinneringen* en *achtertuin*. Met die woorden maakte ze een gedicht dat met de installatie meebeweegt. Door de panelen te verschuiven, verandert ook de samenhang tussen de woorden.

Waterveiligheid

‘In de kern gaat mijn werk over de verschillende werkelijkheden van het woord waterveiligheid’, vertelt Terra. ‘We kunnen op dezelfde plek zijn en hetzelfde woord gebruiken, maar het toch anders beleven. Door verschillende gezichtspunten over elkaar heen te leggen, zie je waar deze gezichtspunten schuren, overlappen of elkaar juist versterken.
Het woord ‘zorg’ is daar een mooi voorbeeld van. Dat woord komt in beide werelden terug en krijgt daardoor extra nadruk.’ Met haar werk hoopt Terra mensen bewuster te maken van de betekenis achter woorden. ‘We nemen vaak aan dat iemand hetzelfde bedoelt als wij, terwijl dat lang niet altijd zo is. Als we meer aandacht hebben voor de emoties en waarden achter woorden, ontstaan er betere gesprekken. Niet alleen over klimaat, maar over maatschappelijke vraagstukken in het algemeen’, aldus Terra.

Bekijk het kunstwerk!

Het kunstwerk ‘In de luwte van het woord’ is tot en met donderdag 3 december te zien in de hal van Het Trefpunt. Op **dinsdagavond 24 november om 19.00 uur** geeft Terra hier een korte presentatie en toelichting op het werk.

Fiets te gast

Veel wandelaars en fietsers hebben het nieuwe pad vanaf de haven richting de Bukdijk en verder over de Noordkade al gevonden. Mooi om te zien! Toch krijgen we in het havenkantoor regelmatig vragen over het gebruik van het pad. Mag je fietsen op het kruinpad? En welke borden komen er te staan?

Het kruinpad is een wandelpad waar fietsers welkom zijn. Wandelaars en fietsers delen het pad en moeten dus rekening met elkaar houden. Pas je snelheid aan waar dat nodig is en geef elkaar de ruimte. Zo blijft het pad prettig en veilig voor iedereen.

Bordjes en klaphekken

Op verschillende plekken komen borden met de tekst *wandelstraat, fiets te gast*. De bebording wordt gefaseerd geplaatst: bij de oplevering van ieder dijkvak komen ook de bijbehorende borden. Zo wordt in de loop van het project steeds meer definitieve bebording zichtbaar op de Omringdijk van Marken.

Bij de Rozewerf komen aan beide zijden klaphekken. Deze leiden fietsers onderlangs de Rozewerf, zodat ze op dit gedeelte niet kunnen versnellen. Ook aan beide zijden van de dijkopritten bij het kruispunt met de N518 komen klaphekken. Deze zorgen ervoor dat fietsers hier hun snelheid minderen.

Verboden voor paarden

Paarden zijn niet toegestaan op de dijk. Ze kunnen schade veroorzaken aan het pad en het binnentalud van de dijk. Dat kan de waterkering aantasten. Ook dit wordt met borden aangegeven.

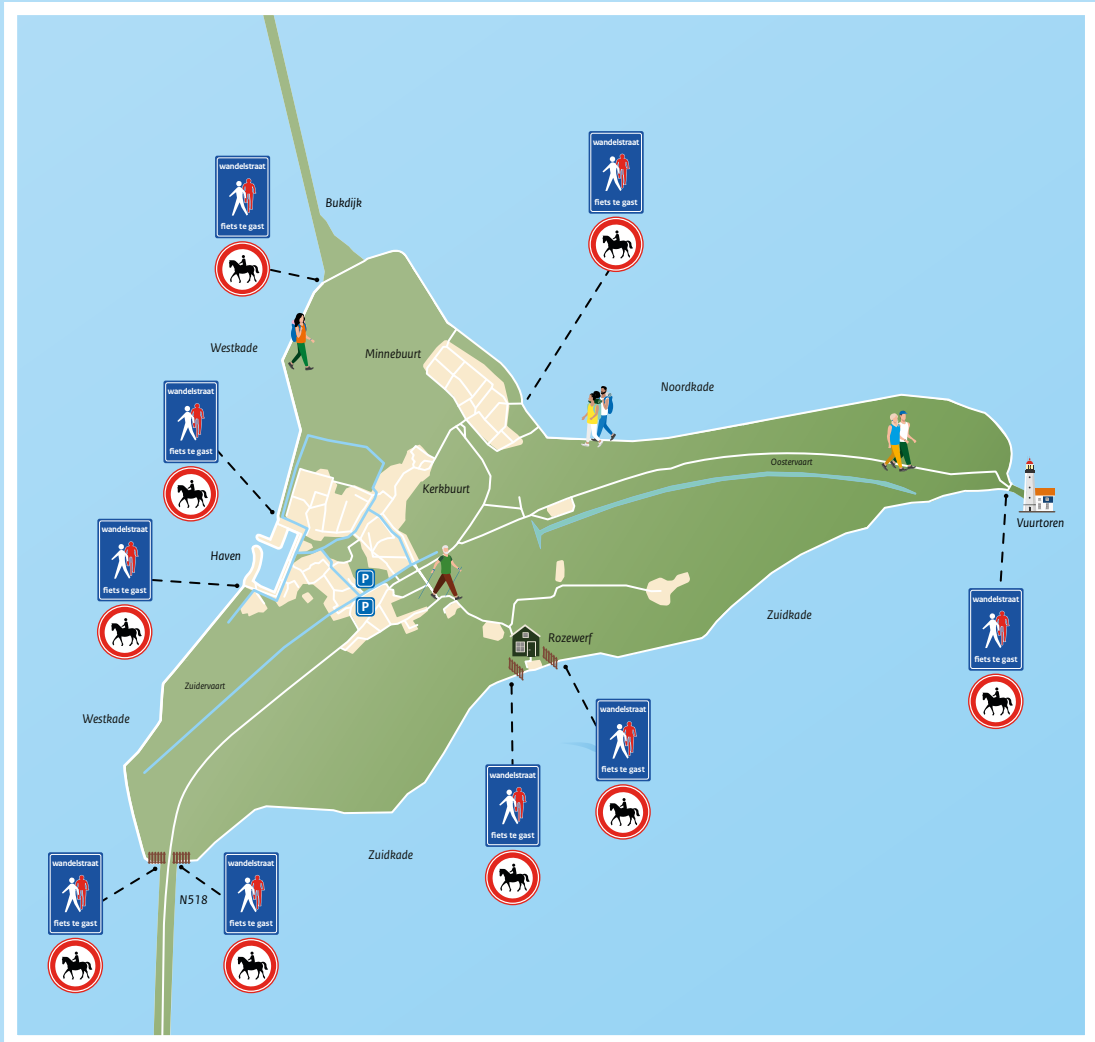

Foto: Jan Pieter Schouten

Steenzetter Serge

‘De zwaartekracht is je beste vriend’

De afwerking van de dijk is in volle gang. Het plaatsen van zetsteen – de bovenste stenen aan de buitenzijde van de dijk – is in handen van steenzetter Serge Ligthart. ‘We plaatsen de stenen nog steeds op dezelfde ambachtelijke wijze als mijn overgrootvader dat bijna 100 jaar geleden deed op de Afsluitdijk.’

Verhalen aan de eettafel
Aan de eettafel van de familie Ligthart ging het vroeger vaak over stenen. Mooie stenen, rotsstenen, gebroken stenen, puinstenen: alles wat vader Ligthart die dag op het werk was tegengekomen, kwam voorbij. Soms deed opa ook een duit in het zakje, want ook hij was steenzetter. Net als zíjn vader, die in de jaren ‘30 nog meebouwde aan de Afsluitdijk.

Lange tijd leek het erop dat de traditie na 3 generaties zou stoppen. Serge Ligthart wilde namelijk álles worden, behalve steenzetter. ‘Na al die verhalen aan tafel had ik mijn buik vol van stenen.’ Maar bloed kruipt waar het niet gaan kan en dus werkt Serge 40 jaar later met zijn eigen steenzettersbedrijf aan de dijk van Marken, namens aannemer Combinatie Hof op Marken. ‘We zetten de basaltstenen die uit de oude dijk zijn gehaald terug op het talud. Op dezelfde ambachtelijke manier als mijn overgrootvader dat bijna 100 jaar geleden bij de Afsluitdijk deed.’

Vulkanisch gesteente uit de Eifel
Basalt is zwaar, maar daardoor ook oersterk en slijtvast. De meeste stenen die nu uit de dijk komen, liggen er al meer dan een halve eeuw en zien er nog piekfijn uit. ‘Dit basalt is een zeer hard vulkanisch gesteente uit de Eifel’, vertelt Serge. ‘De typische zeskantige zuilen ontstaan als lava afkoelt. Die zuilen worden vervolgens gebroken tot handzame stenen.’

Het grootste deel van de oude basaltstenen van Marken kan dus opnieuw worden gebruikt. Toch moet de aannemer ook aanvullen. Dat komt onder meer doordat er in de oude dijk ook andere soorten steen zaten. ‘En die mogen van Rijkswaterstaat niet meer worden toegepast. Daarom vullen we de stenen aan, onder meer met basalt uit de Afsluitdijk, waar het talud grotendeels is vervangen door beton. Die stenen liggen op ons terrein in Harlingen.’ Zo krijgt basalt uit de dijk waaraan zijn overgrootvader meebouwde een tweede leven op Marken.

Een egale bekleding
In de oude dijk verschilden de basaltstenen bovendien flink in hoogte. ‘Dat kon toen, omdat ze op puinsteen stonden’, legt Serge uit. Tegenwoordig moeten de stenen zo’n 20 tot 30 centimeter lang zijn. Ze staan op een laag kleine kalksteentjes: de zogeheten korrel. ‘Die korrel passen we steeds aan de lengte van de basaltsteen aan. Uiteindelijk wil je een egale bekleding, zonder stenen die uitsteken.’

Ook de dikte van de korrellaag luistert nauw. ‘Is de laag te dik, dan stroomt het water te snel weg. Is hij te dun, dan gaat het juist te langzaam. In beide gevallen ontstaat er spanning in de dijk, en dat mag niet.’

Polygonaal zetten
Het zetten zelf gaat volgens een vast procedé: steen selecteren, de korrel aanpassen aan de lengte van de steen en de steen zo tegen de andere aanleggen dat ze op minstens 3 punten elkaar raken. ‘Polygonaal leggen noemen we dat’, legt Serge uit. ‘Je rolt de steen als het ware in de holte die je ervoor hebt gemaakt. En omdat we vaak van boven naar beneden werken, is de zwaartekracht je beste vriend.’

Al met al is het best een puzzel. ‘Maar als al die stenen netjes op elkaar aansluiten, is dat enorm bevredigend’, zegt Serge. Het duurt doorgaans tot wel 2 jaar voordat iemand die kunst onder de knie heeft. Serge: ‘Naast netheid willen we ook meters maken.’ Op Marken is dat geen vanzelfsprekendheid: de dijk is smal, waardoor er weinig ruimte is om te manoeuvreren. Toch maken de mannen van Ligthart een vak van 10 tot 15 meter lengte per dag klaar.

Op weg naar de vuurtoren
‘Inmiddels ligt meer dan de helft van het totale zetwerk erin’, zegt Serge tevreden. Dat is onder meer het deel langs de Westkade. Daar brengt Combinatie Hof op Marken op dit moment zinkstukken aan van gebonden wilgentakken. Die vormen de ondergrond voor het daarna aan te brengen stortsteen. Ook aan de Zuidkade ligt al een deel van het basalt. Serge: ‘We werken gestaag toe naar de vuurtoren en sluiten daar aan op de dijk aan de Noordkade. Als alles meezit bereiken we dat punt volgend jaar februari. Als de dijk vervolgens in de loop van volgend jaar helemaal gereed is, dan kan die er weer vele jaren tegenaan.’

Bekijk het steenzetten op YouTube!

Nieuwsgierig hoe het steenzetten er van dichtbij uitziet? Bekijk het interview met Serge Ligthart op YouTube.

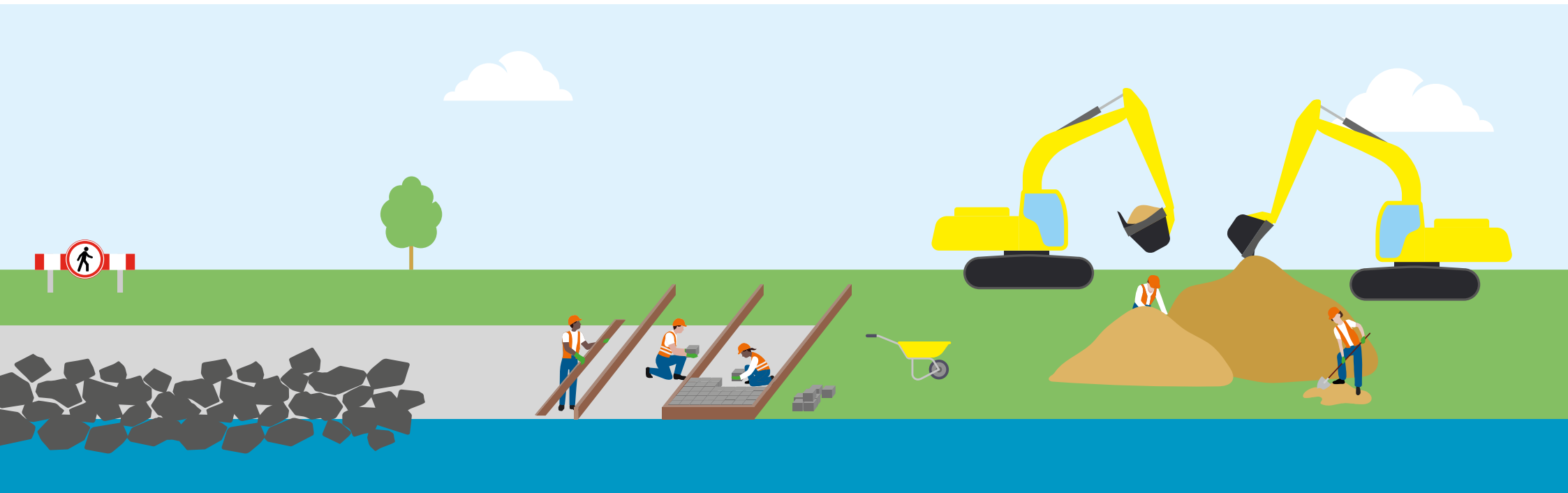

G	L	O	O	I	I	N	G	S	G	D
O	Z	E	E	B	G	G	S	T	N	U
L	T	K	A	R	G	I	T	A	I	L
F	T	N	A	Z	N	K	O	B	R	A
S	K	S	E	E	I	E	R	I	E	T
L	T	E	E	T	D	O	T	L	K	N
A	L	I	Z	S	E	H	S	I	N	E
G	A	S	W	T	L	L	T	T	A	T
E	S	O	U	E	K	E	E	E	R	I
R	A	R	O	E	E	E	E	I	E	U
S	B	E	G	N	B	V	N	T	V	B

bank
basalt
bekleding
buitentalud
erosie
glooiing
golfslag
gouwzee
gras
kei
stabiliteit
stortsteen
veelhoekig
verankering
zetsteen

Woordzoeker

Zoek de woorden en streep ze door. Welk woord maak je van de 7 letters die overblijven?
Hint: het heeft met het beroep van de dijkwerkers te maken.
Stuur de oplossing op uiterlijk maandag 7 december naar **dijkversterkingmarken@rws.nl**. Bijvoorbeeld een foto van het ingevulde woord.

Onder de goede inzendingen verloten we een lunchbon van 50 euro voor **Taverne de Visscher!**

1	2	3	4	5	6	7

BLIK VAN DE BEWONER

Foto: Eilandraad

Cees van Altena: wie kent hem niet? Cees is geboren en getogen op Marken. Op de Kerkbuurt, om precies te zijn. Hij heeft al jaren regelmatig contact met Rijkswaterstaat over de dijkversterking. De hoogste tijd om ook hem eens te vragen voor onze rubriek: de blik van de bewoner.

‘Ik ben één van de initiatiefnemers geweest voor de oprichting van de Eilandraad in 2001. Na mijn vertrek rond 2008 ben ik in 2019 opnieuw gevraagd om als voorzitter aan te treden. Vanaf die tijd ondersteunde ik, tot de opheffing in 2024, de werkgroep dijkversterking. Ik heb dus alles van dichtbij meegemaakt. De aanvankelijk goede samenwerking met Rijkswaterstaat. De verbijstering toen het ontwerp na de aanbesteding anders bleek dan de eerder overeengekomen uitgangspunten. De gang naar de Inspectie Leefomgeving en Transport. En uiteindelijk ook het opheffen van de werkgroep, wat ik als grootste teleurstelling van mijn voorzittersperiode heb ervaren.’

‘Inmiddels ben ik geen voorzitter meer van de Eilandraad maar bestuurslid. Namens de Eilandraad ben ik verantwoordelijk voor de realisatie van de ‘meekoppelkansen’ van het dijkversterkingsproject. Dat zijn de voorzieningen voor de inwoners op het gebied van natuur en recreatie. Gemeente en provincie betalen hier bij elkaar 1,7 miljoen voor. We hebben binnen de Eilandraad een werkgroep die zelfstandig met Rijkswaterstaat overlegt over de natuurgerelateerde voorzieningen. Ik kijk vooral naar de recreatie en de overige zaken, zoals de oversteekplaats en de toiletvoorziening bij de vuurtoren.’

‘Kinderen, jongvolwassenen, ouderen: alle generaties komen samen op *onze* dijk. Als Marker beléef je de dijk. Het is voor ons niet een stuk infrastructuur. Wat voor een ingenieur iets kleins lijkt, kan voor een inwoner heel belangrijk zijn. Neem nou de bankjes. Voor veel oudere inwoners kan een bankje de doorslag geven of ze wel of niet even de dijk omlopen en kunnen uitrusten.’

‘Dus ben ik vaak in het havenkantoor te vinden. Ik overleg dan met Rijkswaterstaat en de aannemer. Ik vertel wat ik zie en wat ik te horen krijg van Markers. Daarbij let ik heel scherp op of Rijkswaterstaat het niet alleen begrijpt, maar ook echt vóelt wat mensen belangrijk vinden. Gelukkig is de relatie de afgelopen jaren weer heel goed geworden. Dit is voor een groot deel te danken aan Rijkswaterstaat-omgevingsmanager Marieke Werkman, die inmiddels op een ander project werkt. Ook met de huidige omgevingsmanagers Jessica de Vries en Naomi Pina verlopen de contacten zeer goed.’

‘Het hoogwater van begin 2024 was een ingrijpende gebeurtenis voor Marken. Daarover is al veel gezegd en geschreven. Inmiddels denk ik dat er goede plannen zijn opgesteld door alle betrokken partijen op initiatief van de veiligheidsregio met een hoofdrol voor onze eigen Marker vrijwilligers met kennis van zaken. We beseffen nu, als zich weer een noodsituatie met hoogwater voordoet, hoe belangrijk vooral de fase voor het inroepen van alle officiële protocollen is en waar het in 2024 misging.’

‘Maar het belangrijkste is dat, nu eerste delen van de dijkversterking klaar zijn, ik van veel inwoners te horen krijg dat ze het netjes en mooi vinden. En dat ze vertrouwen hebben dat we ons de komende jaren geen zorgen hoeven te maken over de waterveiligheid.’

Sssssslangenverblijven

Wie over de Westkade of Zuidkade loopt, ziet misschien iets opvallends: stukken dijk waar de stenen nét iets anders liggen dan op de rest van de dijk. Dat is niet voor niets. Op de West- en Zuidkade komen in totaal 13 vaste winterverblijven voor ringslangen. Tussen de stenen zitten open ruimtes waar de ringslangen in kunnen kruipen om veilig te overwinteren. Bij de aanleg houden we rekening met de waterveiligheid. De dijk blijft dus voldoen aan de eisen voor een veilige dijk. De ringslang is een beschermde diersoort en hoort bij de natuur op Marken. Door de versterking van de dijk moesten de bestaande winterverblijven tijdelijk worden verplaatst. Samen met een ecoloog hebben we geschikte plekken voor de nieuwe winterverblijven gekozen. Zo kunnen ringslangen ook in de toekomst op Marken overwinteren.

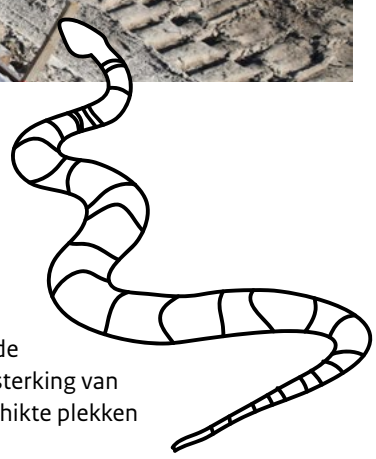

Colofon

Dit is een uitgave van Rijkswaterstaat in samenwerking met aannemerscombinatie Hof op Marken.

Kijk voor meer informatie over de dijkversterking op rijkswaterstaat.nl/dijkversterkingmarken.

Of volg ons via facebook.com/dijkversterkingmarken.

De dijkversterking Marken is onderdeel van het hoogwaterbeschermingsprogramma. Kijk op hwbp.nl voor meer informatie.

HWBP
voor sterke dijken

November 2026 | WNN0625TP615